

4. Писаренко П.В. Якість ґрунтів в органічному землеробстві / П.В. Писаренко, Т.О. Чайка // Дім, сад, город. – №9, 2014. – С. 22–23.
5. Полібін С.Ю. Організація території сільськогосподарського землекористування (на прикладі території ВП НУБіП Укра-

їни «Великоснітинськенавчально-дослідне господарство ім. О.В. Музиченка» Фастівського району Київської області: автореферат магістерської роботи / С.Ю. Полібін. – К.: НУБіП України, 2013. – 15 с.

УДК 911.3:331.5:338.48

С.М. МАРХОНОС,
к. геогр. н., доцент,
Н.П. ТУРЛО,

к.е.н., доцент, Академія праці, соціальних відносин і туризму

Проблематика створення та функціонування туристичних кластерів в Україні

Стаття присвячена дослідженню проблем створення та функціонування туристичних кластерів в Україні, визначенні пріоритетних напрямів їхнього розвитку.

Ключові слова: туристичний кластер, туристична сфера, проблеми створення кластерів, типізація регіонів України.

С.М. МАРХОНОС,
к. геогр. н., доцент,
Н.П. ТУРЛО,

к.э.н., доцент, Академия труда, социальных отношений и туризма

Проблематика создания и функционирования туристических кластеров в Украине

В статье рассматриваются проблемы создания и функционирования туристических кластеров в Украине, определены приоритетные направления их развития.

Ключевые слова: туристический кластер, туристическая сфера, проблемы создания кластеров, типизация регионов Украины.

This article is devoted to the problems of creation and functioning of the tourism cluster in Ukraine, identifying priority areas of development.

Keywords: tourism cluster, tourist sphere, the problem of creating clusters typing regions of Ukraine.

Постановка проблеми. Туристичний кластер для України поняття досить нове, хоча нині на її території існують ці інноваційні утворення. Створюються туристичні кластери досить повільно, оскільки керівники підприємств сфери туризму, по-перше, не достатньо освічені в цьому питанні, а по-друге, не вбачають перспектив цих утворень, оскільки законодавчо вони не підкріплені.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемами створення, функціонування і розвитку кластерів займалися такі зарубіжні і українські вчені, як М. Войнаренко, А. Маршал, Л. Романюк, М. Портер, В. Прайс, С. Соколенко та ін. Серед зарубіжних та вітчизняних науковців, які приділяли увагу у своїх дослідженнях розвитку туристичного кластера, слід виділити Ю. Алексееву, Д. Стеченка, Л. Черчик, Е. Щепанського та ін. Проте проблеми державного, регіонального та локального управління туристичними кластерами недостатньо досліджені.

Мета статті полягає у визначенні проблемних аспектів створення та функціонування туристичних кластерів та пошуку шляхів їхнього вирішення.

Виклад основного матеріалу. Перший туристичний кластер було створено у Хмельницькій області, також туристичні кластери створено в АР Крим, місті Севастополі, у Київській, Івано-Франківській, Харківській, Полтавській та Закарпатській областях. Кожен з туристичних кластерів має певну специфіку та зорієнтований на певні сегменти ринку.

В Україні в 2013 році функціонувало понад десять туристичних кластерів.

Кластер – це сконцентровані за географічним принципом групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих поставальників, постачальників послуг, фірм споріднених галузей, а також пов'язаних з діяльністю організацій, що конкурують між собою, але при цьому ведуть спільну роботу [1, с. 256].

На нашу думку, туристичний кластер – це інноваційне територіальне утворення за географічним принципом, що об'єднує сукупність підприємств туристичної сфери, які ведуть між собою спільну діяльність з метою удосконалення створення та надання туристичного продукту.

Функціонування туристичних кластерів у міжнародній практиці спрямоване на досягнення конкурентних переваг всієї організації завдяки ефекту синергізму, що забезпечить підвищення конкурентоспроможності та отримання економічної і соціальної ефективності кожного з її членів. Проте така ефективність діяльності не притаманна більшості українських кластерів, внесок яких залишається несуттєвим у соціально-економічний розвиток регіонів, а тому ці об'єднання потребують реальної участі кожного учасника, їхньої ініціативності, інновацій, інформаційного забезпечення, інтеграції для активізації сталого розвитку туризму на всіх рівнях [2, с. 337].

На нашу думку, до основних завдань туристичного кластеру мають належати такі:

1. Створення конкурентоспроможного туристичного продукту.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2. Удосконалення надання туристичних послуг.
3. Проведення наукових семінарів, конференцій, участь у виставкових заходах.
4. Розробка туристичних буклетів та довідників.
5. Розробка та проведення спільних маркетингових заходів.
6. Проведення прес-турів.
7. Виготовлення сувенірної продукції.
8. Підвищення рівня кваліфікації працівників туристичної сфери.
9. Проведення заходів щодо збереження, розвитку та реконструкції туристичних атракцій.
10. Визначення перспектив розвитку та можливостей розширення туристичного кластеру тощо.

Провівши дослідження розвитку та створення туристичних кластерів в Україні, авторами було виокремлено ряд проблемних аспектів, що негативно впливають на цей процес. Усі проблеми за рівнем виникнення було поділено на державний, регіональний та локальний рівні (рис. 1).

На державному рівні варто виокремити такі проблеми створення та функціонування туристичних кластерів:

- відсутність нормативно-законодавчих актів з приводу створення та функціонування туристичних кластерів;
- незацікавленість органів влади, регіонального та місцевого самоврядування у розвитку територіально-інноваційних об'єднань;
- слабкорозвинені науково-методологічні підходи щодо створення, функціонування та оцінювання діяльності туристичних кластерів;
- недостатнє інформаційне забезпечення створення та функціонування кластерів в Україні;
- низький рівень інвестиційної привабливості більшості регіонів України;
- відсутність економічної мотивації для підприємств, що могли б стати структурною одиницею кластеру.

На регіональному рівні варто виокремити такі проблеми створення та функціонування туристичних кластерів:

- відсутність міжрегіональних програм співпраці в туристичній сфері;
- недостатня поінформованість підприємств туристичної сфери про доцільність створення міжрегіональних кластерів;
- відсутність на регіональному рівні нормативно-правового забезпечення створення та функціонування туристичних кластерів.

На локальному рівні варто виокремити такі проблеми створення та функціонування туристичних кластерів:

- відсутність взаємозв'язків між різними підприємствами туристичної сфери;

- відсутність чіткого алгоритму дій щодо об'єднання туристичних підприємств у кластери;
- відсутність чітких критеріїв щодо вибору лідера туристичного кластера;
- неналагодженість системи ведення спільної економічної діяльності;
- неоднаковий рівень конкурентоспроможності туристичного продукту у різних підприємств.

Усі регіони України різняться за забезпеченістю туристичними ресурсами, підприємствами туристичної інфраструктури, кількістю ВНЗ, що готують фахівців для даної сфери, та чисельністю зайнятих у туристичній сфері в регіоні. Відповідно конкретний перелік заходів для кожного регіону є специфічним. З метою обґрунтування базових стратегій удосконалення формування і функціонування туристичних кластерів в Україні всі області було поділено на п'ять типів:

I. Регіони з високим рівнем забезпеченості туристичними ресурсами та кваліфікованими кадрами. До цієї групи входять: АР Крим, місто Київ, Львівська та Одеська області. Для цих регіонів потрібно: підтримувати позитивні тенденції, стимулювати інноваційний шлях розвитку.

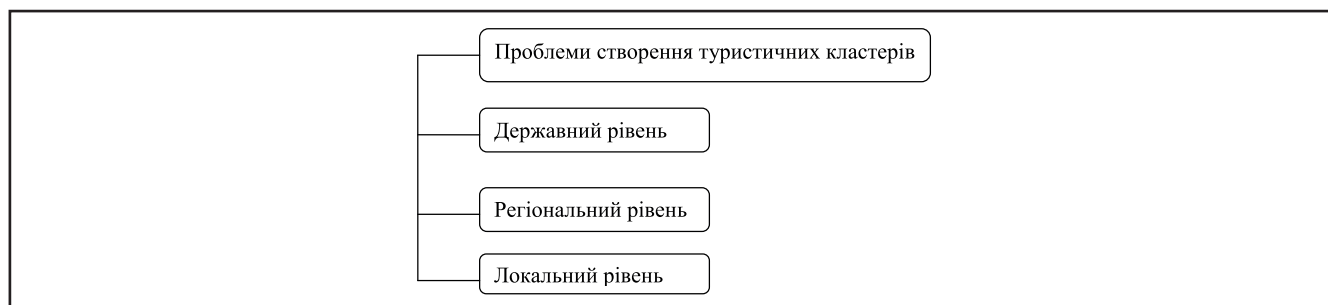
II. Регіони із середнім рівнем забезпеченості туристичними ресурсами, але нижчим рівнем розвитку туристичної інфраструктури. До даної групи входять: Волинська, Хмельницька, Чернівецька, Івано-Франківська, Тернопільська, Миколаївська, Херсонська, Полтавська та Закарпатська області. При цьому в межах групи є певні відмінності.

III. Регіони із середнім та вище середнього рівнем забезпеченості туристичною інфраструктурою. До даної групи входять: Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Запорізька та Харківська області.

IV. Регіони із низьким рівнем забезпеченості туристичною інфраструктурою. До групи входять: Житомирська, Рівненська, Сумська, Черкаська та Чернігівська області. Для цих регіонів дуже актуальним постає питання підтримки розвитку малого та середнього бізнесу.

V. Регіони з дуже низьким рівнем підготовки кадрів, але середнім рівнем забезпеченості туристичними ресурсами та інфраструктурою. До цього типу належать: Вінницька, Київська та Кіровоградська області. Для останньої області характерним є й низький рівень забезпеченості туристичною інфраструктурою, що зумовлює вкрай негативні умови для розвитку туристичної сфери.

На основі проведеного аналізу для кожного типу регіонів можна запропонувати окремий варіант створення і розвитку кластерів (рис. 2).

Рисунок 1. Рівні виникнення проблем створення та функціонування туристичних кластерів в Україні

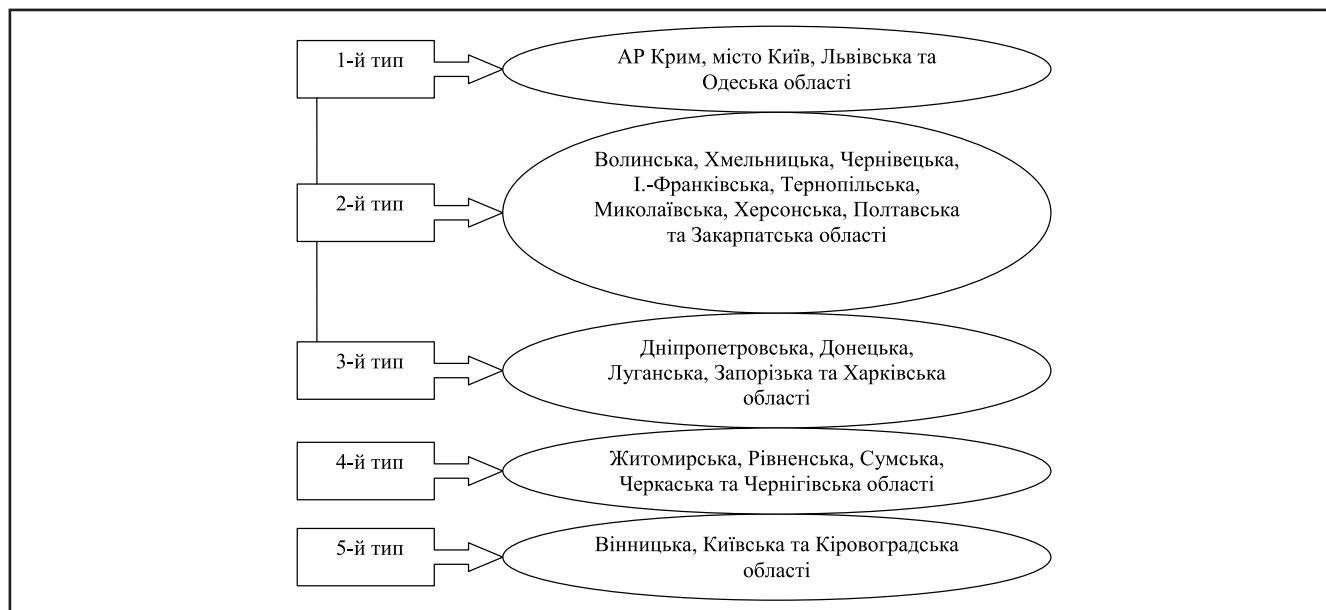

Рисунок 2. Типи регіонів за рівнем розвитку туристичної сфери

Заходи щодо удосконалення створення та функціонування туристичних кластерів в Україні (регіональний розріз)

Назва заходу	1 тип	2 тип	3 тип	4 тип	5 тип
Створення позитивної інвестиційної привабливості регіону	*	*	*	*	*
Створення бренда	**	**	**	**	**
Створення регіональних та місцевих органів з підтримки створення кластерів	**	**	**	**	**
Економічна та політична підтримка на ранніх етапах створення	*	*	*	*	*
Передача повноважень приватному сектору	*	*	****	****	****
Розрахунок на довгострокову перспективу	**	**	**	**	**
Інформаційне забезпечення створення та функціонування кластерів	**	**	**	**	**
Розвиток довіри між суб'єктами кластера	**	**	**	**	**
Залучення додаткових фінансових ресурсів	**	**	**	**	**

* Першочерговий захід.

** Важливий захід.

*** Середньої важливості захід.

**** Недоцільний захід на сьогодні.

Варто також запропонувати ряд заходів, що допоможуть удосконалити систему створення та функціонування туристичних кластерів, але варто визначити які заходи є першочерговими для певного типу регіону. Тому авторами запропоновано схему удосконалення створення та функціонування туристичних кластерів в Україні (див. табл.).

Отже, для кожного типу регіону варто визначити свої заходи, що першочергово повинні бути реалізовані, розподіл заходів пояснюється тим, що кожний тип відрізняється кількістю створених кластерів, і тому варто в деяких з них першочергово налагодити процес об'єднання підприємств туристичної сфери в кластери, а потім здійснювати ряд інших заходів.

Висновки

Туристичний кластер – це інноваційне територіальне об'єднання підприємств туристичної сфери, що потребує підтримки розвитку та функціонування на різних рівнях. На державному рівні варто виокремити наступні заходи, щодо створення та функціонування туристичних кластерів в Україні: розробка нормативно-законодавчих актів з при-

воду створення та функціонування туристичних кластерів; зацікавленість органів влади, регіонального та місцевого самоврядування у розвитку територіально-інноваційних об'єднань; стимулювання розвитку науково-методологічних підходів щодо створення, функціонування та оцінювання діяльності туристичних кластерів; удосконалення інформаційного забезпечення створення та функціонування кластерів в Україні; розробка заходів економічної мотивації для підприємств, що могли б стати структурною одиницею кластера.

Список використаних джерел

1. Портер М. Конкуренція. – Испр. изд. / М. Портер. – М.: Изд-во «Вильямс», 2005. – 602 с.
2. Ніколаєв Ю.О. Туристичні кластери в Україні / Ніколаєв Ю.О. // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – №4(47) – С. 336–341.
3. Соколенко С. Проблеми і перспективи посилення конкурентоспроможності економіки України на основі кластерів / С. Соколенко // Економіст. – 2008. – №10. – С. 31–35.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України // www.ukrstat.gov.ua